

Szerkesztőség és kiadóhivatal:
BUDAPEST, V., KOHÁRY-UTCA 4., II. EM.
Minden pénz a lelkészi hivatal címére küldendő.

Megjelenik havonként.

Felelős szerkesztő:
JÓZAN MIKLÓS

Előfizetési ára:

Egy évre 100 kor.
Egyes szám ára: 10 korona.

Torda: 1568.

HATÁRKÖVEK

Pozsony: 1848.

az unitárius egyház történetében. Ezeken a helyeken mondotta ki az országgyűlés előbb Erdélyre, azután egész Magyarországra nézve, hogy az unitárius vallás bevett vallás (recepta religio).

„És aki arat, jutalmát veszi; és takar gyümölcsöt az örök életre, hogy mind a magvető, mind az arató együtt örüljenek“.
János ev. IV. 36.

Aratás.

Kék ég alatt, fehér mezőben áll a kérges tenyerű magyar kaszás. Kora reggel óta vágja a sűrű rendek az élet barázdáin. Most feltekint és fenséges nyugalommal jártatja körül szemeit a messzeségbe olvadó határon. Ez az ő igazi munkatere. Egy ő itt a görönggyel, amelynek őseréje csodákat mivel. Mihelyt idejekorán megkapja a termékenyítő esőt, az élető napsugarat, megmozdul a csira, szárba szökken a sarj, s ott ringatózik az esti szellő langy fuvallatán a virágok virága, a gyümölcsök gyümölcse: a teljes buzakalász . . . Hantok és barázdák alól megadtad, oh Uram! most is a mi mindennapi kenyerünket: legyen áldott a Te szent neved érette! — így imádkozik a kérges tenyerű magyar kaszás; s azután egymást sarkaló társaival együtt csak úgy ontja a sűrű rendek az élet barázdáin. . . Arat, arat, arat kora reggeltől késő estig. Az ő munkája már kész imádság. A friss kérékből egybehordott kalongyák mind megannyi oltár. S az Istent dicsőítő hálaáldozat együtt emelkedik onnan a magasba gyönyörű harmoniában virág illatával, madár énekével . . . *Aki arat, jutalmát veszi . . .*

Kék ég alatt, fehér mezőben áll a kérges tenyerű magyar kaszás. Imádkozik és dolgozik . . . Oh, van-é ehhez fogható nemesi cimere a széles világnak! Festők, ezt leheljétek oda a bűvös vászonra, hogy az istenadta kép vidámitson és gyönyörködtessen. Szobrászok, ezt véssétek a hideg márványba, hogy tőle életet nyerjen s meginduljon benne a vérkeringés. Költők, ezt magasztaljátok a pásztor-ének andalító hangjain, hogy minden nótátok egy rózsalevél legyen a kemény nyoszolyára. Igehirdetők, ezt prédikáljátok, hogy mind a magvető, mind az arató együtt örüljenek, és gyümölcsöt takarjanak az örök életre; mert *emberé a munka: Istené az áldás!*

Bús ég alatt, tarlott mezőkön áll a kérges tenyerű magyar kaszás. Ugy áll ott, mint egy élő tilalomfa. Vihar elsodorta, az örvény elnyelte az ő kalongyáit. Másnak vetett. Másnak aratott . . . Verejtékes homlokára mély barázdákat szántott az Idő. Karja vonaglik. Lelke beteg. Csak ajka mormol valamit: vajjon átok-é az, vagy imádság? — „Az Isten meg nem csufollathatik. Valamit ember vetend, azt aratja“ (Gal. VI. 7.)

Szerkesztő.

János Zsigmond.

Véres háborúk, éles társadalmi harcok, pusztulás, szegényedés: ez a XVI. század Magyarországnak szomorú képe.

Az országban vezérszerepet visz születésénél, vagyonánál fogva a Szapolyai család. Tudjuk a történelemből, hogy e században a Szapolyai ház felemelkedik az első helyre, elnyeri a királyi trónt, de az ország eközben folyton hanyatlak, csonkul.

Szapolyai János fia: János Zsigmond mint trónörökös születik, de két héttel születése után elveszti atyját s így nagyon kétségessé válik az akkori zavaros világban, hogy fenn tudják-e tartani a család ingadozó trónját. Ha az „integer“ Magyarország trónját nem is, de sikerül anyjának és gyámjainak megmenteni részére a keleti részt, vagyis az erdélyi fejedelemséget. Anyjának, a lengyel Izabellának halála után, 1559-ben, veszi át személyesen a most már felnőtt János Zsigmond az uralkodást s végzi egészen 1571-ben bekövetkezett haláláig.

Rövid tizenkét esztendő: — de súlyos gondok közt telik azokban a szörnyű időkben. Jelentős munkát végzett János Zsigmond ez alatt Erdély szervezése tekintetében s különösen a minket érdeklő vallási kérdésben. E század, mint tudjuk, a reformáció ideje. János király még elkerülhette személyét illetőleg e kérdésben a nyílt állásfoglalást, de János Zsigmond nem. Az ő idejében Erdély reformációja már teljesen kifejlődött, ekkor már arról folyik a vita: meddig haladjanak az újításban.

A fejedelem örök érdeme marad, hogy azokhoz csatlakozott, akik legmesszebb mentek az újításban. Azokhoz, akik hitvallásuk megalapozásánál elvetették nemcsak a pápa s az egyházatyák hagyományos tekintélyét, hanem a szentírás *betűihez* való ragaszkodást is. Vagyis azokhoz, akik Dávid Ferencsel a lelkiismeretre építették az új hitet. Amint Luther Márton neve mellett meg kell tanulnunk Frigyes szász választó nevét, azét a „bölc“ fejedelemét, aki Luthert pártfogásába vette s így időt adott neki tanai terjesztésére s azok megszilárdítására: úgy az unitárius vallás megalapítója, Dávid Ferenc neve mellett hálással kell szívünkbe vésnünk János Zsigmond fejedelem nevét. Anélkül az erő nélkül, amit abban a rendi korban az a tény fejezett ki, hogy a fejedelem maga is unitárius lett s azon néhány esztendő nélkül, ami így az új vallás szabad terjesztésére rendelkezésre állott: egészen bizonyos, hogy nem sikerült volna az unitárius egyházat megalapítani, hogy a hamarosan bekövetkező üldözésnek ellen tudjon állni. Hazánk története pedig szegényebb volna a tordai országgyűlés végzésével, amely a gondolatszabadság fejlődés-történetében oly jelentős s melyre büszkén hivatkozunk, mint szellemi fejlettségünk bizonyítékára. . . „Mindenki azt a vallást kövesse, amelyet inkább akar. . .“ Torda: 1568.

Az elfogultság azt szokta mondani a hitújítást pártoló főemberekről, hogy a birtokvágy, a szekularizáció vitte őket a reformáció táborába. Hát a János Zsigmond esetében ez teljesen kizárt. De van egy másik vád is, amit János Zsigmondról

mondanak, az t. i., hogy vallásilag közömbös volt. Lehet-e közömbös az a fejedelem, aki hitvitákon (Gyulafehérvár 1566 — Torda 1568 — Nagyvárad 1569 — Marosvásárhely 1571.) személyesen részt vesz. hogy tisztán lásson a vitás kérdésekben? Lehet-e olyan sivár lélek valaki, hogy a korabeli Erdély legkiválóbb embere: Dávid Ferenc, mint a fejedelem udvari papja, a maga apostoli lelkéből, izzó meggyőződéséből semmit se tudott volna az ő lelkébe átcepegtetni? Az a Dávid Ferenc, aki egy szónoklatával egy egész várost megtéritett, ne tudta volna azt, akivel nap-nap után érintkezett, az örök igazságok iránt fogékonnyá tenni?

Nem. Ezt mi unitáriusok nem hihetjük. S ezért János Zsigmondról, az első unitárius fejedelemről úgy fogunk megemlékezni mindenkor, mint a felvilágosodás pártolójáról, akinek érdeme elévülhetetlen, haláláról pedig úgy, mint nagy nemzeti csapásról amely egyházunkat is érte. Mert benne kihalt a Szapolyai-ház s utána a Báthoryak következtek. . .

Botár Imre.

KÜLFÖLDI ROVAT.

Az Amerikai Unitárius Társulat az Egyesült Államok és Canada minden részéről összesereglett sok ezer képviselő részvétele mellett, régi hagyományához hiven, május utolsó hetében tartotta 97-ik évi rendes közgyűlését Bostonban. Jóllehet igen hasznos és tanulságos volna, ha egy egész hétig tartó üléselés ismertetése kapcsán bepillantást adhatnánk olvasóinknak arról az öntudatos vallási és társadalmi tevékenységről, mit a különböző szervezetek, mint például a „Világi Férfiak Szövetsége“ (Laymen's League) a „Nőszövetség“ (Women's Alliance) az „Ifjak Vallási Egyesülete“ (Young Peoples' Religious Union) stb. stb. végeznek, e helyen, e lap korlátolt terjedelmére való tekintettel csak a minket közvetlenül érdeklő eseményekről számolhatunk be.

Megható volt, amikor május 23-án, a főtitkár a magyar egyházközségek nevében érkezett üdvözlő irat felolvasásához kezdett, a több mint 4000 főből álló gyülekezet felállott, hogy úgy hallgassa végig az üdvözlőt s így adjon kifejezést a magyar testvérek iránt érzett tiszteletének és szeretetének s viszonzásul egy szívből fakadó választ küldöttek.

A délután folyamán ismét egy megható jelenet játszódott le. Mire e sorok megjelennek, egy Amerikai Unitárius Misszió járja Erdély falvait, hogy ismételten tudomást szerezzen a magyar testvérek helyzetéről. A misszió tagjait a Társulat elnöke, Dr. Samuel A. Eliot, a teljes ülés színe előtt a következő beszéddel bocsájtotta utjukra:

„Két évvel ezelőtt Egyházunk egy három tagú bizottságot nevezett és küldött volt ki a távoli Erdélybe, hogy enyhületet és szeretetet vigyenek oda hitünk sorsosai számára. Segítséget vittek oda egy szenvedő nép számára. Tudtul adták a mi nehéz gondok közt élő barátainknak, hogy bár a sors őket lesújtotta, de régi jó barátaik el nem feledkeztek róluk, s jóllehet minden oldalról üldözésnek vannak kitéve, még remélhetnek jobb na-

pokat is. — Feladatukat eredményesen végezték. Csüggedő sziveket új életre ébresztve, fájdalmakat gyógyítva, terheket enyhítve mindenfelé, meglátogatták csaknem az összes erdélyi egyházközségeket. A szerencsétlen háború folytán megszakadt régi viszonyt ismét helyreállították s módot nyújtottak arra, hogy elmondhassuk mindazt, amiről hosszú ideig hallgatni voltunk kénytelenek.

Azóta a magyar és erdélyi egyházközségek egy képviselőjét is alkalmunk volt itt üdvözölni s odaadó hű munka folytán sikerült több, mint száz erdélyi és amerikai egyházközség között közvetlen levelezés útján a testvéri viszonyt megteremteni.

Ugy hisszük, hogy az állapotok Erdélyben, ha nem is kielégítőek, valamennyire talán javuló félben vannak. Hanem azért még mindig igaz az, hogy erdélyi egyházaink idegenek saját szülőföldjükön, s erdélyi testvéreink nem lelik honjukat saját hazájukban. Meg vannak fosztva anyagi forrásaiktól, melyekből eddig éltek. Aggódások kinezák őket. Sok nyomoruságot kell elviselniök. Ezért elhatároztuk, hogy a nyár folyamán Louis Craig Cornish, Palfrey Perkins, Harold E. B. Speight urak személyében (Liverpool-ban, az angliai egyházak képviselőjében, Lawrence Redfern ur is hozzájuk csatlakozik) ismét egy bizottságot küldünk ki, hogy vigyenek számukra lelki erőt, bátorítást, és az ő jövőjükért aggódó testvéri szeretetünk zálogát.

Az Amerikai Unitárius Társulat nevében, a rám ruházott hatalom folytán, megbízom Önöket, uraim, hogy vigyék el szeretetteljes üdvözlésünket a mi zaklatott és megnyomorított erdélyi barátainknak. Feladatuk nem politikai, se nem kereskedelmi természetű. Nem fog az ottan kiterjedni az országhatárok és faji uralom kényes kérdéseinek tárgyalására. Feladatuk: a keresztényi segítség és szeretet munkája. Adják át tiszteletteljes üdvözlésünket a magyar egyházak püspökének és főtanácsának és annyi erdélyi egyházközségnek, amennyit csak módjukban lesz meglátogatni. Folytásának tárgyalásokat a lelkészekkel és egyházi tisztviselőkkel Erdélyben és Budapesten. Bátorítsák az egyházközségeket, hogy minden erejüket kifejtve bizalommal és bátorsággal vigyék tovább vallásos és nevelő munkájukat. Biztosítsák őket soha meg nem szünő barátságunkról.

Adjon az Isten Önöknek erőt és segédelmet, hogy megbízásukat bölcsen és buzgón teljesíthessék, valóra váltva azt a nemes szándékot, mely az önök szívét és lelkét heviti.“

* * *

Ezekhez a szavakhoz nem kell kommentár. Beszélnek magukért. A budapesti unitárius társadalom megtette már az előzetes intézkedéseket, hogy annyi szeretettel hozó vendégeit annak idején, körülbelül aug. hó elején, méltóan fogadja. Erről híveink más uton is értesítést fognak majd nyerni.

* * *

A Britt és Külföldi Unitárius Társulat évi közgyűlését pünkösd hetében tartotta Londonban. Egyházi főhatóságunk, e sorok írója útján, ide is elküldötte üdvözlő iratát, mit itt is nagy szeretettel fogadtak és viszonzottak.

A külföldi jelentések kapcsán a főtitkár igen részletes és alapos imertetést mondott a magyarországi s főképp az erdélyi unitárius egyházközségek helyzetéről. Hangsúlyozta, hogy az Angol egyházaknak is vitális érdeke, hogy ezek a magyar unitárius intézmények, egyházközségek és iskolák megőriztessenek.

Lawrence Redfern liverpooli lelkészt azzal bizta meg a Tanács, hogy csatlakozzék az amerikai misszióhoz s az angol egyháznak képviselőjében hozza a biztatás és bátorítás ígét a magyar testvérekhez. Igen helyesen ismerte fel az ily természetű missziói munka értékét a főtitkár akkor, amikor azt mondotta, hogy az ilyen személyes látogatás útján közvetlen tájékozódást nyerhetnek az erdélyi helyzetről, sokat érő bátorítást vihetnek az egyes gyülekezeteknek s egyszersmind emlékeztetik az illetékeseket, hogy az erdélyi egyházakkal szemben tanúsított magatartásuk állandó megfigyelés alatt van.

* * *

A Nőszövetség közgyűlése nagy örömmel vette tudomásul, hogy Budapesten is megalakult a Nők Szövetsége. — Reméljük, hogy nemsokára a Férfiak Szövetsége is meg fog alakulni s így mind a két testület összeköttetésbe léphet és közös munkába kezdhet a hasonló természetű amerikai és angol testületekkel. Egy ilyen kölcsönös viszony és együttműködés értéke kiszámíthatatlan.

Cs. G.

Esperesi Jelentés.*

Tisztelendő Egyházköri Közgyűlés!

Szegény magyar Hazánk mai válságos helyzetében, egyházkörünk is még mindig ég és föld között lebeg, mint a Mohamed koporsója. Mult évi közgyűlésen bemutatott Egyházi Intéző Bizottság tervezetét jóváhagyta ugyan az Egyházi Főtanács, de annak működését bizonyos korlátokhoz kötötte. Azt kívánja ugyanis, hogy minden fontosabb ügyben kérjük ki előbb a főhatóság (E. K. Tanács) véleményét, s csak azután határozzunk; s még a kevésbé fontos intézkedés is eszerint csak akkor lehet érvényes, hogyha azt utólag Kolozsvárt jóváhagyták. Ilyen körülmények között természetesen, az Intéző Bizottság meg se kezdhetette az egyházkör javát célzó szerves működését. Csak arra szorítkozott, hogy továbbra is fentartsa az erdélyi Anyaegyházzal való érintkezést levelezés, üzenetváltás és személyes tárgyalások útján.

A személyes tárgyalásra több alkalom kínálkozott. Közvetlenül mult évi közgyűlésünk után pár héttel, megjelent közöttünk dr. Ferenczy Géza, egyházi főgondnok atyánkfia, akit az egyházkör nevében, budapesti templomunkban, nagy örömmel és lelkesedéssel üdvözlöttünk, mint rég nem látott jóbarátot. Tudtuk, hogy ha az ő kezébe tesszük le a fogadalmat, mellyel magunkat az ősi unitárius hit- és szervezeti egység fentartására kötelezzük, ő tudni fogja, hogy ez az új határok által terem-

* Felolvastatott Polgárdin, 1922. július 2-án tartott egyházköri évi rendes közgyűlésen.

tett függő helyzetben mit jelent. Hogy itt, a szellemi vezetés önállósága nélkül — ugyyszólván — csak árnyék-élet a mi sorsunk. Erre vonatkozó óhajlásunkat és panaszunkat szintén ő vette át f. évi március folyamán, amikor ismét meglátogatott minket s bizalmas körben tárgyalt velünk azokról a módosításokról, amelyek mellett a féltve őrzött hitettség fenmaradhat, s az itt már évtizedek óta szervezett egyházakban élő, s ujabban népvándorlási rajok módjára beözönlő s a Csonkaországban mindenfelé szétszórt unitárius hiveknek létérdekei megóvatnak.

Ez a tanácskozás azzal a pozitív eredménnyel is járt, hogy annak nyomán Debrecenben múlt ősszel szervezett leányegyházközségünk, az egyházi főhatóság jóváhagyása mellett, immáron átveheti az ottani alapítványi birtok kezelését. Ez áll egy 20 holdas tanyabirtokból, Hatvan-utca 24. sz. a. a város központjához közel egy szép házas-telekből, amelyen az építendő templomnak is helye van és 32.000 koronát meghaladó tőkevagyonból, amely eddig Kolozsvárt kamatozott. (Néhai D. Szabó József és testvére Zsófia kegyes alapítványa a múlt század 80-as éveiből.)

Ekkor tudtuk meg, hogy az egyházi jurisdictio s illetve közigazgatás tekintetében is, a román kormánnyal rövidesen tárgyalások fognak megindulni; miután az egyház és állam közötti viszonynak tervbe vett általános rendezése alkalmával erre a különleges dologra is ki kell terjeszkedniök. A két állam közötti diplomáciai eljárás fogja egyengetni az utat, hogy az erdélyi unitárius püspök időnkint magyarországi hiveit is meglátogathassa. Amint a gyakorlati élet példázza, ez nem kivihetetlen; mert hiszen az itteni egyházközségben, a lelkészváltással kapcsolatban, a Főtisztelendő Püspök úr éppen úgy intézkedett, mintha a külpolitikában semmi változás se történt volna. *Kozma Zoltán* kinevezte Székelyszentmiklóstra; s helyébe ide *Bar-tók Géza*, várfalvi lelkészt nevezte ki, aki 10 évvel ezelőtt ugyanitt pásztorokodott s hisszük, hogy az itt reá váró szép missióra újból az ügy — és régi kipróbált hivei iránti szeretetből vállalkozott.

Ugyancsak a Főtisztelendő Püspök úr nevezte ki múlt ősszel dr. *Csiki Gábor* atyánkfia általános körlelkésznek Budapest székhellyel, reá bizva főként a menekült hivek gondozását. Ezen a téren már némi eredményt sikerült is elérnünk Isten segédelmével. A debreczeni filia után megszerveztük a szegedit. Őszire előkészítjük a szolnoki alakulást is. Mindezekben a helyeken számítunk a (prot.) testvéregyházak támogatására; s e tekintetben nem is csalódtunk, mert Debrecenben is, Szegeden is a ref. templomok kapui megnyitak előttünk: a Kebli Tanács a lelkésszel egyetértve átadta nekünk a kegyzereket az urvacSORAOSZTÁSRA; s a bujdosó magyar unitárius testvérek istentiszteletén ők maguk is résztvettek. Többen a szeretetvendégséghez is csatlakoztak. Hogy ebben az irányban mily szép nemzeti munka vár a mi testvéregyházainkra, főlőleges bővebben fejtegetnem. Csak áldom az Istent, hogy az én concilians magatartásom húsz hosszú év alatt meghozta a maga gyümölcsét; mert én mindig azt kerestem, ami egybeköt minket többi protestáns testvéreinkkel. Ujjonnan megjelent egy-

házi lapunkban sem fogok helyet adni áldatlan polemikáknak, üres szóharcoknak, amik csak arra jők, hogy elmérgesítsék a kedélyeket; de a Krisztus anyaszentegyházának ügyét egy lépéssel is előbbre nem viszik, sőt hátráltatják — ha századokra vissza nem vetik — annak jobbra és nemesebbre hivatott, idvezítő életműködését.

Általános körlelkészünk, tisztéhez hiven, *Karácsony* előtt békésgyulai hiveinket is meglátogatta, nekik urvacSORÁT osztott, s az ottani csekély számú iskolás gyermekek hitoktatásáról intézkedett. Itt pedig gondozásába vette a pásztor nélkül maradt nyáját, s új lelkész atyánkfiait is ő iktalta bé helyettem.

Hogy ezenkívül — egyetemes unitárius szempontból — mint a „Világszövetség“ központi titkára, milyen nagy, és — magyar nemzeti szempontból is — milyen fontos munkát végzett és végez, szorosán véve, nem tartozik ugyan ide; de mulasztást követnék el vele szemben és az ügygel szemben, hogy ha ezt itt nyilvánosan egy-pár szóban ki nem emelném. Hogy erdélyi egyházközsegeink az új gazda, mint tömlöctartó, korbácsütései alatt meg nem törtek, s egyházi önkormányzatukat mai napig megóvhatták; annak idején a magyar államnak átengedett iskoláik helyébe új iskolákat állíthattak, amelyekben édes magyar nyelvünk, s a nemzeti érzés oltári szentsége dominál; — ezt annak a mélységes rokonszenvenek köszönhetjük, amelyet ő — angol és amerikai körutján, egy év leforgása alatt, személyesen előadásai és látogatásai által ébresztett, s amióta hazajött, állandó levelezés által fentartani és ápolni igyekezett. Az a jelentékeny összeg — azonban — amely ennek folytán 3 évre biztosítja erdélyi egyházainkat az anyagi romlástól és erkölcsi sülyedéstől, célját tévesztené, hogyha ottani hiveinket nem sarkalná hasonló áldozattételre; mert az az ügy, amelyért nem vagyunk hajlandók, még erőnk felett is, minden áldozatra, mesterséges eszközökkel, külföldi injekciókkal fenn nem tartható. Ez mind szép. Ez mind jó. De mi legyen a vándoreklézsiákkal, a költöző göröngyökkel, a waggonok Erdélyével s különösen annak arany Ifjúságával, akik egyetemi tanulmányukat többnyire a legnagyobb nélkülözés mellett folytatják, s tőlünk, mint egyháztól várnak jó tanácsot, biztatást; s ha már végeztek, — elhelyezést itt és ott, a különböző hivatalokban és munkatereken?

Az az Ifjúsági Egyesület, amelybe Dávid Ferenc lobogója alatt nagysokára egybeverődtek Budapesten és Szegeden (utóbbi helyen nagy há-lára kötelezte őket Barabás István lelkész és neje, akik számukra a gazdag Vásárhelyen pénzt, ruhát és ágyneműt gyűjtöttek mintegy 100.000 korona értékben), csak kicsiny kezdet. Nincs megfelelő helyisége. S bár a téli mulatság és a májusi templomi hangverseny anyagilag is szépen sikerült Budapesten, s az angol missió is segélyezett egyeseket és egy 20 tagú csoport részére a Fásorban, a régi ref. Tanoncotthonban külön internátust tartott fenn, ez még nem az a három emeletes Missiói Ház, amely lelki szemünk előtt lebeg, s amelyben elhelyezést nyerne egy 70—80 tagból álló internátus, a Nőszövetség központi irodája, vidéki szálló

vendégeknek bizalmas otthon, s a földszinten egy amerikai pótimaház, amely annak a körzetnek — lehetőleg a VII.—VIII. kerületben — temploma lenne addig is, amíg Budapesten egy második templomot építhetünk. Ezt a tervünket mult ősszel nagy vonásokban elmondtuk volt Rev. W. H. Drummond, londoni titkár barátunknak is, akinek mult évi október második látogatására, bizonyosan, itt is emlékeznek még a mi kedves hiveink. Meglátogatta volt Budapestet és alföldi egyházainkat is; de itt érezte magát a legjobban, s innen mindnyájunk szerencse- és áldáskívánataitól kísérve tért vissza — Palestinán keresztül — édes otthonába, az angol partokra. Tőle e tekintetben a jóakarathnál és rokonszenvnél egyebet nem várhatunk; mert angol unitárius hitrokonaink áldozatkésztségét bel- és külmissiói mozgalmaik mostanában nagyon is igénybe veszik. Erdélybe és ide csak vajmi kevés támogatást nyújthatnak. De szellemi téren egybekapcsolódunk velők. Lapjaikat ingyen megküldik. Manchesterben egy papjelöltünk az ökösztöndíjukat élvezzi az ottani Unitárius Theológián. Az oxfordi Theologia szintén várja a maga magyar tanulóját. Két lányunk pedig Londonban, a „Channing House” nevű felsőbb leányiskolában tanul, mindennemű kedvezményben részesül, a nyelvet tökéletesen elsajátítja, a nevelési rendszert, a társadalmi munkát megismeri s hazajöve nálunk is, a Nőszövetség körében, eredményes munkát végezhet. Ez az igazi segítség tulajdonképpen: az a példaadás, amit tőlük az egyházi életben tanulhatunk; s az a jóleső testvéri szeretet, amelynek áldásait, 30 évvel ezelőtt innen kibúcsúzva, 3 éven keresztül élvezendő valék. Ennek köszönhetem most is, hogy meghívást nyertem Rev. Drummond barátunk útján az augusztus végén Leidenben (Hollandia) tartandó Nemzetközi Vallásos Kongressusra, amelyen dr. Csiki Gábor atyánkfiával együtt be fogunk számolni az erdélyi és magyarországi szabadelvű vallásos mozgalmakról; s barátságos érintkezés közben itt-ott a magyar nemzeti és vallási kisebbségek szomorú sorsára is felhívjuk azok figyelmét, akik már letették a háborus szemüveget, amely torzít, és feltették a béke szemüvegét, amely — ha nem is mutat mindent szivárvány-szinben — de sok mindent helyrehoz és kiegyenlít...

Ezt a célt szolgálja az az újabb missiói küldöttség is, amelynek fogadására Kolozsvárt már nagyban készülődnek. E hó utolsó vasárnapján gondoljunk mindannyian Kolozsvárra (én — Isten kegyelméből — 5 évi távolmaradás után ott leszek!), ahol a föld összes unitáriusainak a szíve egybedobban azért az örök harmoniáért, azért az igazi Istenországáért, amely nem evésben és ivásban áll, hanem igazságban, békességben és a Szentlélek által való örömben.

Külföldi hitrokonaink — hazatérőben — Budapesten is átutaznak. Fogadó bizottságunk már megállapította az ünnepség részleteit. Igen örvendőnk, hogyha kellő időben értesítve, legalább vidéki lelkésztársaim feljöhethének arra a pár napra Budapestre, hogy lássák őket s esetleg a fentemlített fontos ügyben, amely az egész magyarországi missiónak — úgyszólván — a sarkpontja, velők együtt tanácskozzunk. Erre az alkalomra, termé-

szetesen, világi hiveinket is igen szívesen látjuk.

Báró Baldácsy Protestáns-Alapítvány rendkívüli közgyűlésén, amelyen az új árviszonyokhoz mérten, az alapítványi birtokok jobb jövedelmezőségéről tanácskoztak, az egyházi főhatóság képviselőjében résztvettünk. Jelentésünk kapcsán azt az ígéretet nyertük, hogy annak áldásaiban egyházunk papi özvegyei és árvái is részesedni fognak. (Ez azóta valóra is vált, amennyiben E. K. Tanács 932—1922 sz. rendelkezésével az idei 90.000 kor. egyházkerületi osztalékból 15.000 koronát bocsátott a f. évre az egyházkör rendelkezésére.)

Nyugdíjintézzettel szemben való tartozásunk, az egyes egyházaké, mint a belső embereké, 1918 óta jókora összegre emelkedett. Ezeket a központi pénztár pontról-pontra kimutatta; de a fizetésre nézve haladékat kaptunk kedvezőbb valutáris viszonyok kialakulásáig. Hogy ez mikor lesz, Malakiás próféta se tudná megmondani. Annyi azonban bizonyos, hogy 800 leiben megállapított évi nyugdíjért újabb terheket nem igen vehetünk a nyakunkba a mai nehéz megélhetési viszonyok között, amikor az árak a higanyoszloppal együtt ugrászerűen emelkednek, de még tévedésből is soha le nem szállanak. Ily körülmények között nálunk — ha csak földje-gazdasága nincsen — senki nyugdíjba nem mehet; hanem szolgál legjobb tudása szerint élete fogytáig... Addig, amíg az Úr az ő szent ígérete szerint az ő szolgáját el nem bocsátja.

Gyülekezeteinket május folyamán meglátogattam. Az iskolákban próbavizsga volt. Mindentütt meg voltam elégedve a tanulók értelmes feleletével és a fegyelmezett magaviselettel. Ezek az iskolák igazi melegágyai a mi jövődő egyházi társadalmunknak.

Van az egyházkörben: öt anyaegyházunk és hét filiánk. Együtt: 12 gócpont. Ezeknek és a szórványoknak összes lélekszáma: 10,895. Van 6 rendes lelkészünk, 3 felekezeti tanítónk, egy levitánk és több megbízott hitoktatónk a vidéki városokban. 1921—22. iskolai évben: elemi iskolások száma: 276. Akik közül unitárius vallású: 241.

Keresztelek száma: 91 (54+37), konfirmáltak: 35 (17+18), egyházi áldásban részesült: 32 pár, elhunvt: 76 (51+25), áttérők és kitérők száma: 29.

Évi számadások adatai szerint,

Bevétel: 447,517.23

Kiadás: 330,540.10

Maradvány: 116,977.13

Vagyoni állapot,

Ingó és ingatlan vagyon: 7,217,658.11

Teher — — — — 30.500.—

Tiszta vagyon: — — 7,187,158.11

Időközben elhaltak: Id. Molnár János, nyug. lelkész, dr. Kozma Jenő, nyug. kórházigazgató, Sebestyén Arthur, jószágigazgató, Perei Mihály, 48-as honvéd és Török Sándor, min. tanácsos atyánkfiái, akiknek frissen domboruló sirhantjára egyházunk nevében leteszem a baráti hála és kegyelet hervadatlan koszoruját.

Az „Unitárius Értesítő” minden unitárius ember asztalán ott legyen!

Egyházköri közgyűlés.

Múlt számunkban közölt tárgysorozat szerint folyt le a Dunatiszamenti Egyházköri közgyűlése Polgárdin, július 2-án. A közgyűlésen részt vettek: Dr. Hajós Béla, köri felügyelő gondnok, Józán Miklós esperes-püspöki vikárius, Barabás István lelkész, köri jegyző, Dr. L. Sándor Bajász a budapesti, László János a szegedi, Dr. Pállfy József a hódmezővásárhelyi, Szilágyi Tamás az orosházai, ifj. Sári József a füzeggyarmati, Benke Gyula a dévaványai egyházközségek hivatalos képviselői, Kovács József a budapesti egyházközség jegyzője, Kincses László, füzeggyarmati, Bartók Géza polgárdii és Biró Lajos budapesti lelkészek. Ezek nagy része már szombaton délután megérkezett Polgárdiba, ahol a vasutállomáson a vendégszerető házigazda előzékenységével várták őket Bartók lelkész, Császár János gondnok és a többi hívek.

Másnap délelőtt 10 órakor az imaházban felszendült az ének... megkezdődött az Istentisztelet. Biró Lajos lelkész prédikált 1. Kor. XIII. 13. alapján hitre és szeretetre buzdította a híveket. Az éneket Benke Gyula tanító vezette.

Templomozás után Dr. Hajós Béla, köri f. gondnok, szeretettel üdvözölte a gyűlés tagjait s a helybeli ecclesiát. Beszédjében utalt hazánk szomorú helyzetére, amelyben elvesztettünk sok mindent, ami hozzátartozott nemzeti és egyházi életünk teljességéhez. De a nagy veszteségek között is megmaradt számunkra a hit és a krisztusi szeretet kultusza... Mindazoknak az intézkedéseknek, amelyek az általános emberszeretettel összefügnék — meg kell maradniok, mert a világ nem állhat meg szeretet nélkül.

Ilyen eszmények hordozója és letéteményese az unitárius egyház, s benne dunatiszamenti egyházkörünk, amely most Csonka-Magyarországon az unitárius eszméknek s magának az unitárius egyháznak is megtestesítője erdélyi testvéreinkről is megemlékezett s mi könnyes szemmel küldtünk egy-egy sóhajtást a Király-hágón túlra...

A tárgysorozat kiemelkedő pontja volt, az esperesnek a lefolyt esztendőről beszámoló jelentése, amit lapunk más helyén egész terjedelmében közlünk.

A tanügyi jelentést a közgyűlés tudomásul vette, felkérve az elnökséget arra, hogy a veszélyeztetett dévaványai iskola megmentése érdekében tegye meg a kellő lépéseket.

Az egyházköri államsegélyre vonatkozólag, esperes indítványára a közgyűlés elhatározta, hogy annak felemelését kéri a kormánytól. Egyházköri képviselőikül Józán Miklós esperest, Létay Árpád és Beke Mózes fiait választotta meg 3 évre a közgyűlés.

Az erdélyi Anyaegyházzal való jogviszony rendezésével vár a közgyűlés addig, míg az anyaegyház és a román állam közötti jogviszony tárgyalása — amely folyamatban van — befejeződik.

Gyülekezeteink s híveink eredményesebb lelki gondozása érdekében esperes atyánkfia tervezetet mutatott be, amellyel a Dunántul 5, a Tisza két oldalán 6, összesen 11, a budapesti bözponttal

együtt 12 körzetben oldaná meg a kérdést. A közgyűlés örömmel fogadta el a tervezetet. Dr. Pállfy József jogtanácsos városi szolgálatot vállalt s így egyházi állásáról lemondott. Helyébe Dr. Ferenc József budapesti ügyvédet választotta meg a közgyűlés jogtanácsosul. Két indítvány is érkezett. Az egyiket Szilágyi Tamás lévita afia terjesztette elő. Kéri, hogy orosházai leányegyházközségünkben lelkészi állás létesítesse. A közgyűlés örömmel fogadta az indítványt s megbizta Szilágyi atyánk fiát, hogy templomhely iránt érdeklődjék az orosházai községi előjáróságnál. Esperes atyánkfia kéri, hogy ebben az ügyben keresse meg egyházi főhatóságunkat s amerikai hittestvéreinket. — Barabás István lelkész indítványára a közgyűlés elhatározza, hogy egy unitárius tábort lelkészi állás szervezéséhez ragaszkodik. Helybeli r. kath. tanítót, Szabó Elemér urat, XXV. éves tanítói jubileuma alkalmából az egyházkör nevében üdvözöltük s ennek tolmácsolására lelkész és gondnok fiait kértük fel.

A közebed Keller Pál vendéglőjében volt. Igazi családi jellegű találkozója a közelből és távolból egybegyűlt híveknek. Az első felköszöntőt dr. Hajós Béla, k. gondnok mondta Ferenc József unitárius püspökre, akihez, mint egyházunk fenkölt szellemű vezéréhez, mi mindnyájan gyermeki szeretettel ragaszkodunk. A protestans testvériség nevében üdvözöltük Benedek József helybeli ref. lelkészt, aki a protestans uniónak nagy barátja. Barabás lelkész beszéde kapcsán, 2140 K-t. gyűjtöttünk a budapesti Ifjusági Alap javára.

Estére az egész társaságot Császár József atyánkfia hívta meg vendégszerető villájába, a Somlyóhegy árnyékában. Szállásadó gazdáink: Bartók Géza, Takács János, Császár János és József, Berki János, Berki Ferenc és Berki István fogadják az egyházkör hálás köszönetét.

HIREK.

FELHIVÁS. Szeretettel kérjük a fővárosban és a vidéken lakó híveinket, hogyszemélyesen, vagy írásban vételessék fel magukat és családjuknak unitárius vallásu tagjait Budapesten az egyházi nyilvántartásba. Mindenki fizessen önkénytelen megajánlott évi járulékot az egyházi pénztárba. S erre buzdítsa ismerőseit is.

*Tisztelettel
a GÖNDNOKSÁG.*

Lapunkat a közönség szívesen fogadta. Mindenki örül neki. Ezt igazolják a következő szemelvények: — Kolozsvárról a Főtiszt. Püspök úr ezt írja: Az „Unitárius Értesítő” 1-ső számát nagy örömmel vettem. Szerencsét és teljes sikert kívánok a vállalkozásnak, mert erre nagy szükség van, annál inkább, mert a mi lapjainkat biztosan nem kapják” — Dunaadonyból özv. R. D.-né ezt írja: „A mai postával megjött a kis füzet, az U. Értesítő. Hála Istennek! Valami kimondhatatlan jó érzés fogott el s nagy öröm. Az első pillanat benyomása az volt, hogy Kolozsvárról jött s már újra fogjuk kapni az Unitárius Közlönyt. Így is jó. Hála Istennek, hogy ennyire is vagyunk. Mert ezeket a kis füzeteket mi vidékiek, tudjuk igazán értékelni.

Majdnem áhitattal olvassuk. Feléledünk, ha olvassuk az abban írott kedves sorokat. Hisz e kis füzetekbe írt betűk a mi igazi tudósaink, amiket nemcsak a Szem olvas, hanem a Lélek is.

Héderváry család gyászában résztvevő szívvvel osztozunk. Isten iránti hálaérzettel kísértük ki utolsó útjára a család ösatyját, hévizgyörki dr. Héderváry Sámuel, aki Ujpesten 57 évig volt orvos. Magas életkora (92 év) mellett is minden iránt melegen érdeklődött. Nemcsak a test bajait gyógyította; hanem a lelki bajok és bánatok ellen is hathatós gyógyírt és balzsamot nyújtott az ő tevékeny hite és általános emberbaráti szeretete.

Pedlow kapitány, a béke harcosa, aki az amerikai Vörös Kereszt nevében, a fővárosban és a vidéken, pár év óta igazi apostoli missziót végzett, f. hó 1-én eltávozott körünkből. Hazament Amerikába. Légió azoknak a száma, akiket adományával és lelki jószágával örök hálára kötelezett. Az Anya- és Csecsemővédő egyletek és kórházak ugyancsak áldhatják az ő nevét és azokat a derék felebarátokat, akik az ő mentő munkáját miközöttünk lehetővé tették és támogatták. Mi is imádságba foglaljuk az ő drága, jó szívet azért, amit velünk tett. Igérete szerint odahaza se fog megfeledkezni az ő szenvedő magyarjairól, s ezek között a gyermekekről, akiknek régen nem volt minálunk ilyen kedves, ilyen népszerű Mikulása. A legnagyobb jótéteménye az lenne, ugy-e bár, ha megtanított volna arra, hogy járjunk a saját lábunkon: éljünk meg a magunk emberségéből. Hip-hip-hurrah!

Dávid Ferenc lobogója alatt egyesületbe tömörült unitárius ifjuságunk. A „Dávid Ferenc Ifjusági Egyesület” tagjai főiskolai hallgatók és a középiskolák felső osztályainak tanulói lehetnek. Az egyesület célja az, hogy tagjai lelkében a Dávid Ferenc vallásához való ragaszkodást táplálja, az ifjuság erkölcsi érzését nemesítse, minden szép s jó iránt fogékonyra tegye, általában erkölcsi és erejéhez mérten anyagi támogatásban részesítse.

Az Egyesület ez év február havában, egy jól sikerült műsoros táncestélyt rendezett, május 27-én pedig egy templomi hangversenyt. A szerepek nagy részét az ifjuság maga vállalta. Az egyesületet örömmel üdvözljük s reménységgel tekintünk az ifjuság további munkája elé.

Uj ministert kapott a Kultusz-tárca, Gróf Klebelsberg Kunó volt belügyminiszter személyében. Működése elé bizalommal nézünk. Politikai államtitkára: régi munkatársa Dr. Pertri Pál néhai Petri Elek ref. püspök fia.

Szabad Egyház alakult Prágában dr. Capek vezetése alatt. Az alakulás munkálataiban résztvett, az amerikai és angol Társulatok megbízásából, a mi szeretve tisztelt barátunk W. H. Drummond, aki erről a mozgalomról hivatalos jelentésében nagy elragadtatással nyilatkozott és nagy jövőt jósolt ennek az egyháznak.

Kettős nász volt június hó folyamán Bostonban, az Amerikai Nőszövetség lelkes vezetőjének Mrs. St. John-nak családjában. Két fia Everett és Harold esküdtek választottjaiknak örök hűséget a régi családi templomban. Az 1910-iki dévai emlékűnnepen az egész család részt vett. Azóta a fiúk kiváló pozíciót töltenek be az Egyesült Államokban. Édes apjuk nyomdokait követik, aki annak idején szép eredménnyel gyűjtött a dévai emlék-templom javára. Isten áldása és szerencse kívánatunk kísérje az ifjú párokat.

Magyar-Holland Társulat alakult a múlt hónapban Budapesten azoknak a fontos nemzeti érdekeknek ápolására, amelyek a két országot a múltban is egymásra utalták. A XVI. és XVII. században a tudományszomjas magyar ifjak százan, meg százan keresték fel évről évre a holland egye-

temeket. Közülök nem egy kitüntette magát. S mint európai híri tudós, becsületére vált mind a két nemzetnek. Amit pedig most tesz nyomorgó magyar gyermekeinkért a holland egyház és társadalom, az meghalad minden fogalmat. Ugy hat reánk az elemi erejével, mint egy modern isteni kijelentés, amelynek minden betűjét elevenítő lélek hatja át; a hála és a szeretet glóriás diszével vonva be az egyszerű kunyhókat és a fényes palotákat, ahol a mi gyermekeink második otthonra, szerető testvérré és édes szülőkre találtak. „Aki ezek közül a kicsinyek közül egynek gondját felveszi, Nékem veszi fel gondomat. (Máté XVIII. 5).

Országos ünnep-számba ment Szegeden, június 29-én, a kolozsvári Ferenc József Tudományegyetemnek 50 éves jubileuma. A múlt ünnepelt. A jelen kesergett. A jövő ott borongott imádságos lelkeinkben. Ha van még hite a tudománynak, ha van még láttatja Archimédes tételének, akkor nem hiába keseregtünk, nem hiába imádkoztunk. S a multa kegyelettel visszapillantva, méltán gyönyörködtünk abban az értékes arcképsorozatban, amely az egyetem nagytermét ékesíti. Vatesek, próféták, tanító-mesterek, akiknek nem volt szentebb vágya, nagyobb kitüntetése, minthogy valamennyi egy-egy *magister Hungaricie* lehessen. Köztük ott, a fronton, ami néhai jó Brassai Bácsink, aki mintha megszólalt volna ezen az ünnepen, a munka-tudomány a magyar hazafiság hármasszent ünnepén: „az én varázsfüvem — a *Brassaiána* — csak ez nyithatja meg újból számotokra a kincses város rozsdás kapuit: Tanuljatok!

Mikófalván, ebben a hevesmegyei kis községben, a nép egyszerű gyermekei, a hegyvidék erdőkoszorujába illesztve, a szabad ég alatt adják elő a legfőnségesebb színjátékot, az Ur Jézus életének utolsó fejezetét, az úgynevezett Passiót. Elmegy oda, mintegy zarándok utra sok ezer hívő lélek és áhitattal gyönyörködik ebben a történetben, amely régi, de mindig új. A bajorországi Oberammergut, amelynek 300 éves múltja van, egyelőre utól nem érheti, de szép dolog, hogy a fősgyökeres magyar lélek is hajlik ezekre az érzésekre, amelyek végeredményében átalakíthatják a falu s az egész környék gondolkodás módját és erkölcsi magaviseletét. Nem lehet a keresztre tekinteni anélkül, hogy mi is oda ne emelkedjünk. „Amikor én fölemeltem e földről, mindzenedet magamhoz vonzok, „(János XII. 32).

Országos Petőfi-ünnep lesz Erdélyben, a fehéregyházi csatatéren és Segesvárt f. hó 30–31. napján. Lélekben mindannyian ott leszünk.

Zsinatunk Kolozsvárt, az eddigiek szerint, papszenteléssel egybekötve, f. hó 30–31. napjain lesz. Azon angol és amerikai vendégeink is részt vesznek.

Kérés. A Lelkészi Hivatal felkéri mindazokat, akik az „Unitárius Értesítő” előfizetői óhajtanak lenni, hogy ezt a szándékukat azonnal jelentsék be. Az előfizetési díjat (egy évre 100 Kor.) a Lelkészi Hivatal címére (Budapest, V. Koháry-u. 4) kell küldeni. Lelkészi atyánkfiait, vidéki keblő tanácsosainkat, valamint minden unitárius testvérünket pedig kérjük, hogy városukban illetve községeikben lapunkat ismerőseik és hitrokonaink körében terjesszék, s buzdítsák őket, hogy anyagi és szellemi erejükkel segítsenek a közös munkában. Kéziratokat legkésőbb minden hó 5-ére *kérünk*.

Szerkesztői üzenetek.

B. J. Szolnok. Köszönjük a fejedelmi arcképet. Most a főpap következik. Kérlek, irjátok össze a szolnoki unitárius atyafiak névsorát. Apraját és nagyját. Mert az ősszel ott is meg akarjuk szervezni, istentisztelet keretében, a leányegyházat. — **P. K. F. Baracska.** Pozsonyi barátunknak igen tetszett a rokonszenves megemlékezés. Nem sokára őt is munkatársaink között üdvözölhetjük. Lapunk terjedelméhez mért cikket bármiről bármikor szívesen fogadjunk. U. P. szíves üdvözlését tolmácsolom. — **Dr. V. J. Kaposvár.** Kérjük, lépjen be munkatársaink sorába. Enyédíró szívesen közölnék egy rövidebb jellemrajzot; azt a témát is szívesen vesszük. amiről egyszer a budapesti templomban felolvasott. — **B. I. Hmvasárhely.** Kérünk egy kis reklámot a sűrű napilapban. — **Megfelelő** cikkeinket jó szívetel átengedjük. — **Társlapok szerkesztőinek.** Budapest. Köszönjük a cserepéldányokat. Lehetőleg, ne bántssuk egymást! — **Többeknek.** Ki tollat ragadott, Kazinczynak „lelkes istenfi” volt. Ezt én is aláírom. Lássuk a szerzőt! Jelszavunk: Csak röviden! Üdv!

A kiadásért felelős: BIRÓ LAJOS.

Faműipar és épületfelszerelési vállalat

RÓZSA ÉS TÁRSA
BUDAPEST, V. KER.
KÁLMÁN-UTCA 21.

Telefon: 5-34. sz.

Raktárról szállítunk és készítünk: Kádakat, hordókat, puttyont, teljes borászati felszereléseket fából, szőlőkarót, kaszanyelet és egyéb szerszámnyeleket, taligát, gereblyét, falapátot és egyéb mezőgazdasági cikkeket fából, létrát, szerkezet és szekeralkatrészeket stb. a legjutányosabb áron.

A

NÉPIESIRODALMI**TÁRSASÁG**

erdélyi vonatkozású
néprajzi, irodalmi és
történelmi kiadványai
megrendelhetőek

BUDAPEST,
VI., Vilmos császár-ut 55

STERN JÓZSEF R. T.

BUDAPEST, KÁLVIN-TÉR 1.

Alapított 1859. évben.

Szövetek, mosóárak, selymek, bélé-
és vászonárak, női-, férfi- és gyermek-
fehérnemű, kész felöltők és blouzok
legjutányosabb bevásárlási forrása.

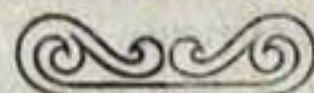
TELEFON:
180-53.

KARTAL TESTVÉREK

Sürgőnycim:
KARTALOK

műszaki kereskedők

BUDAPEST, V., ALKOTMÁNY-UTCA 18. SZÁM.
Műszaki anyagok és cikkek, olajok, kenőanyagok,
minden mezőgazdasági és egyéb iparág számára
legjutányosabban kaphatók.

Dr. TÓTH GYÖRGY

v. kir. táblabíró

KÖNYVEI

Az Unitárius Egyház Szer-
vezete (300 kor.)

Az Unitárius Egyház Rend-
szabályai (300 kor.)

lapunk kiadóhivatalában
kaphatók.

„STUDIUM“

KÖNYVESBOLT
BUDAPEST, IV.
MUZEUM-KÖRUT 21

Telefon:
186-87

Nagyrészt erdélyiekből
alakult új vállalat

Telefon:
186-87

Szaktankönyvek, szépirodalmi, egyházi és egyetemi
tankönyvek raktára. Beszerez és szállít minden
kapható külföldi és belföldi könyvet és folyóiratot.
Vidéki megrendeléseket gyorsan és gondosan elintézi.